

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: Gartneren og Herskabet

Citation: Andersen, H. C.: "Gartneren og Herskabet", i Andersen, H. C.: *H.C. Andersens Eventyr bd. V kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal, C. A. Reitzel, 1990, s. 170*. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-hcaeventyr05val-shoot-workid84017.pdf> (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: H.C. Andersens Eventyr bd. V kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Gartneren og Herskabet.

En Miils Vei fra Hovedstaden stod en gammel Herregaard med tykke Mure, Taarne og takkede Gavle.

Her boede, men dog kun i Sommertiden, et rigt, høiadeligt Herskab; denne Gaard var den bedste og smukkeste af alle de Gaarde, det eiede; den stod som nystøbt udenpaa, og med Hygge og Beqvemmelighed indeni. Slægtens Vaaben var hugget i Steen over Porten, deilige Roser slyngede sig om Vaaben og Karnap, et heelt Græstæppe bredte sig ud foran Gaarden; der var Rødtjørn og Hvidtjørn, der var sjeldne Blomster, selv udenfor Drivhuset.

Herskabet havde ogsaa en dygtig Gartner; det var en Lyst at see Blomsterhaven, Frugt- og Køkkenhaven. Op til denne var endnu en Rest af Gaardens oprindelige gamle Have: nogle Buxbom-Hækker, beklippede saa at de dannede Kroner og Pyramider. Bag disse stode to mægtige gamle Træer; de vare altid næsten bladløse, og man kunde let falde paa at troe, at en Stormvind eller en Skypompe havde strøet dem over med store Klumper Gjødning, men hver Klump var en Fuglerede.

Her byggede fra umindelige Tider en Vrimmel skrigende Raager og Krager: det var en heel Fugleby, og Fuglene vare Herskabet, Eiendomsbesidderne, Herresædets ældste Slægt, det egenlige Herskab paa Gaarden. Ingen af Menneskene dernede kom dem ved, men de taalte disse lavt gaaende Skabninger, uagtet disse imellem knaldede med Bøsse, saa det krilledede i

* * * * *
-- -- -- * 171

Fuglenes Bygrad, saa at hver Fugl ftøi op derved i Forskrækkelse og skreg: »Bak! Bak!«

Gartneren talte tidt til sit Herskab om at lade fælde de gamle Træer, de saae ikke godt ud, og kom de bort blev man rimeligviis fri for de skrigende Fugle, de vilde søge andetsteds hen. Men Herskabet vilde hverken af med Træerne eller med Fuglevrimlen, det var Noget, Gaarden ikke kunde miste, det var Noget fra den gamle Tid, og den skulde man ikke aldeles slette ud.

»De Træer ere nu Fuglenes Arvegods, lad dem beholde det, min gode *Larsen!*«

Gartneren hed *Larsen*, men det har her nu ikke videre at betyde.

»Har De, lille *Larsen*, ikke Virkeplads nok? hele Blomsterhaven, Drivhusene, Frugt- og Køkkenhaven?«

Dem havde han, dem pleiede, passede og opelskede han med Iver og Dygtighed, og det blev erkjendt af Herskabet, men de dulgte ikke for ham, at de hos Fremmede tidt spiste Frugter og saae Blomster, som overgik hvad de havde i deres Have, og det bedrøvede Gartneren, for han vilde det Bedste og gjorde det Bedste. Han var god i Hjertet, god i Embedet.

En Dag lod Herskabet ham kalde og sagde i al Mildhed og Herskabelighed, at de Dagen forud hos fornemme Venner havde faaet en Art Æbler og Pærer, saa saffholdige, saa velsmagende, at de og alle Gjester havde udtalt sig i Beundring. Frugterne vare vistnok ikke indenlandske, men de burde indføres, blive hjemme her, om vort Klima tillod det. Man vidste at de vare kjøbte inde i Byen hos den første Frugthandler, Gartneren skulde ride derind og faae at vide, hvorfra disse Æbler og Pærer vare komne og da forskrive Podeqviste.

Gartneren kjendte godt Frugthandleren, det var netop til ham, han paa Herskabets Vegne solgte den Overflødighed af Frugt, der groede i Herregaardshaven.

Og Gartneren tog til Byen og spurgte Frugthandleren, hvorfra han havde disse høitpriste Æbler og Pærer.

»De ere fra Deres egen Have!« sagde Frugthandleren og viste ham baade Æble og Pære, som han kjendte igjen.

Naa, hvor blev han glad, Gartneren; han skyndte sig til Herskabet og fortalte, at baade Æblerne og Pæerne vare fra deres egen Have.

*
- 172

Det kunde Herskabet slet ikke troe. »Det er ikke muligt, *Larsen!* kan De skaffe skriftlig Forsikkring fra Frugthandleren?«

Og det kunde han, skriftlig Attest bragte han.

»Det var da mærkeligt!« sagde Herskabet.

Nu kom hver Dag paa Herskabsbordet store Skaaler med disse prægtige Æbler og Pærer fra deres egen Have; der sendtes Skjeppe- og tøndeviis af disse Frugter til Venner i Byen og udenfor Byen, ja selv til Udlandet. Det var en heel Fornøjelse! dog maatte de tilføie, at det havde jo ogsaa været to mærkelig gode Somre for Træfrugterne, disse vare overalt i Landet lykkedes godt.

Nogen Tid gik; Herskabet spiste en Middag ved Hoffet. Dagen derpaa blev Gartneren kaldet til sit Herskab. De havde ved Taffelet faaet Meloner, saa saftfulde, smagfulde, fra Majestætens Drivhuus.

»De maa gaae til Hofgartneren, gode *Larsen*, og skaffe os nogle af Kjærnerne fra disse kostelige Meloner!«

»Men Hofgartneren har faaet Kjærnerne fra os!« sagde Gartneren ganske fornøiet.

»Saa har den Mand vidst at bringe Frugten til en højere Udvikling!« svarede Herskabet. »Hver Melon var udmærket!«

»Ja, saa kan jeg være stolt!« sagde Gartneren. »Jeg skal sige det naadige Herskab, Slotsgartneren har i Aar ikke havt Held med sine Meloner, og da han saae hvor prægtige vore stode og smagte dem, saa bestilte han tre af disse op paa Slottet!«

»*Larsen*! bild sig ikke ind, at det var de Meloner fra vor Have!«

»Jeg troer det!« sagde Gartneren, gik til Slotsgartneren og fik af ham skriftlig Bevidnelse om at Melonerne paa det kongelige Taffel vare komne fra Herregaarden.

Det var virkelig en Overraskelse for Herskabet, og det fortiede ikke Historien, det fremviste Attesten, ja der blev sendt Melonkjærner vidt om, ligesom tidligere Podeqvistene.

Om disse fik man Efterretninger at de sloge an, satte Frugt, ganske udmærket, og den var kaldt op efter Herskabets Herregaard, saa at det Navn derved nu var at læse paa Engelsk, Tydsk og Fransk.

Det havde man aldrig forud tænkt sig.

*
– 173

»Bare Gartneren ikke faaer for store Ideer om sig selv!« sagde Herskabet.

Han tog det paa en anden Maade: han vilde just stræbe nu, at hævde sit Navn som en af Landets bedste Gartnere, forsøge hvert Aar at bringe noget Fortrinligt af alle Havearter, og det gjorde han; men tidt fik han dog at høre, at de allerførste Frugter han havde bragt, Æblerne og Pærerne, vare de egenlige bedste, alle senere Arter stode langt under. Melonerne havde rigtignok været meget gode, men det var jo et ganske andet Slags; Jordbærrene kunde kaldes fortræffelige, men dog ikke bedre end de, de andre Herskaber havde, og da Ræddikerne eet Aar ikke lykkedes, saa taltes kun om de uheldige Ræddiker og ikke om hvad andet Godt der var bragt.

Det var næsten som om Herskabet følte Lettelse ved at sige:

»Det gik ikke i Aar, lille *Larsen*!« De vare ganske glade ved at kunne sige: »det gik ikke i Aar!«

Et Par Gange om Ugen bragte Gartneren friske Blomster op i Stuen, altid saa smagfuldt ordnede; Farverne kom ved Sammenstillingen ligesom i et stærkere Lys.

»De har Smag, *Larsen*!« sagde Herskabet, »det er en Gave, der er givet Dem af Vor Herre, ikke af Dem selv!«

En Dag kom Gartneren med en stor Krystal-Skaal, i den laae et Aakandeblad; hen paa dette var lagt, med sin lange, tykke Stilk ned i Vandet, en straalende, blaa Blomst, stor som en Solsikke.

»Hindostans Lotus!« udbrød Herskabet.

En saadan Blomst havde de aldrig seet; og den blev om Dagen stillet hen i Solskinnet og om Aftenen i Reflex-Lys. Enhver som saae den, fandt den mærkværdig deilig og sjelden, ja det sagde selv den Fornemste af Landets unge Damer, og hun var Prindsesse; klog og hjertensgod var hun.

Herskabet satte en Ære i at overrække hende Blomsten, og den kom med Prindsessen op paa Slottet.

Nu gik Herskabet ned i Haven for selv at plukke en Blomst af samme Slags, om en saadan endnu fandtes, men den var ikke at finde. Saa kaldte de paa Gartneren og spurgte, hvorfra han havde den blaa

Lotus:

»Vi have søgt forgjeves!« sagde de. »Vi have været i Drivhusene og rundt om i Blomsterhaven!«

»Nei, der er den rigtignok ikke!« sagde Gartneren. »Den er kun en ringe Blomst fra Kjøkkenhaven! men, ikke sandt, hvor er den smuk! den seer ud som var den en blaa Kactus, og er dog kun Blomsten paa Ærteskokken!«

174

»Det skulde De have sagt os strax!« sagde Herskabet. »Vi maatte troe at det var en fremmed, sjelden Blomst. De har prostitueret os for den unge Prindsesse! hun saae Blomsten hos os, fandt den saa smuk, kjendte den ikke, og hun er ganske inde i Botaniken, men den Videnskab har ikke med Kjøkkenurter at gjøre. Hvor kunde det falde Dem ind, gode *Larsen*, at sætte en saadan Blomst op i Stuen. Det er at gjøre os latterlige!«

Og den smukke blaa Pragtblomst, der var hentet fra Kjøkkenhaven, blev sat ud af Herskabs-Stuen, hvor den ikke hørte hjemme, ja Herskabet gjorde en Undskyldning hos Prindsessen, og fortalte at Blomsten var kun en Kjøkkenurt, som Gartneren havde fundet paa at stille frem, men at han derfor havde faaet en alvorlig Irettesættelse.

»Det var Synd og Uret!« sagde Prindsessen. »Han har jo lukket vore Øine op for en Pragtblomst, vi slet ikke lagde Mærke til, han har viist os Deiligheden der, hvor vi ikke faldt paa at søge den! Slotsgartneren skal hver Dag, saalænge Ærteskokkene have Blomst, bringe mig een op i min Stue!«

Og det skete.

Herskabet lod Gartneren sige, at han igjen kunde bringe dem en frisk Ærteskok-Blomst.

»Den er i Grunden smuk!« sagde de, »høist mærkværdig!« og Gartneren fik Roes.

»Det kan *Larsen* godt lide!« sagde Herskabet. »Han er et forkjælet Barn!«

I Efteraaret blev det en forfærdelig Storm; den tog til ud paa Natten, saa voldsomt, at mange store Træer i Udkanten af Skoven bleve rykkede op med Bod, og til stor Sorg for Herskabet, Sorg, som de kaldte det, men til Glæde for Gartneren, blæste de to store Træer om med alle Fuglerederne. Man hørte i Stormen Raagers og Kragers Skrig, de sloge med Vingerne paa Ruderne, sagde Folkene paa Gaarden.

»Nu er De da glad, *Larsen*!« sagde Herskabet; »Stormen har fældet Træerne, og Fuglene have søgt til Skoven. Her er ikke mere Syn af gammel Tid; hvert Tegn og hver Hentydning er borte! os har det bedrøvet!«

Gartneren sagde ikke Noget, men han tænkte paa, hvad han længe havde tænkt, ret at benytte den prægtige Solskinsplads, han før ikke raadede over, den skulde blive til Havens Pryd og Herskabets Glæde.

* - 175

De store omblæste Træer havde qvaset og knuust de ældgamle Buxbom-Hækker, med hele deres Udklipning. Han reiste her en Tykning af Væxter, Hjemlands-Planter fra Marken og Skoven.

Hvad ingen anden Gartner havde tænkt paa i rig Fylde at plante ind i Herskabshaven, satte han her i den Jord hver skulde have, og i Skygge og i Solskin som hver Art behøvede det. Han pleiede i Kjærlighed og det voxte i Herlighed.

Enebærbusken fra den jydsk Hede løftede sig, i Form og Farve som Italiens Cypres, den blanke piggede Christtjørn, altid grøn, i Vinterkulde og i Sommersol, stod deilig at see. Foran groede Bregnerne, mange forskellige Arter, nogle saae ud som vare de Børn af Palmetræet, og andre, som vare de Forældre til den fine, deilige Plantevæxt, vi kalde Venushaar. Her stod den ringeagtede Borre, der i sin Friskhed er saa smuk, at den kan tage sig ud i Bouquet. Borren stod paa det Tørre, men lavere, i den fugtigere Grund, groede Skræppen, ogsaa en ringeagtet Plante og dog ved sin Høide og sit mægtige Blad saa malerisk smuk. Favnehøi, med Blomst ved Blomst, som en mægtig, mangearmet Candelaber, løftede sig Kongelyset, plantet ind fra Marken. Her stod Skovmærker, Kodriver og Skovlilieconvaller, den vilde Calla og den trebladede, fine Skovsyre. Det var en Deilighed at see.

Foran, støttede til Staaltraads-Snore, voxte i Kække ganske smaa Pæretræer fra fransk Jordbund; de fik Sol og god Pleie og bare snart store, saftfulde Frugter, som i Landet de kom fra.

Istedetfor de to gamle, bladløse Træer, blev sat en høi Flagstang, hvor Danebrogen vaiede, og tæt ved endnu en Stang, hvor i Sommertid og Høstens Tid Humleranken med sine duftende Blomster-Kogler snoede sig, men hvor i Vinteren, efter gammel Skik, blev ophængt en Havre-Kjærv, at Himlens Fugle kunde have Maaltid i den glade Juul.

»Den gode *Larsen* bliver sentimental i sine ældre Aar!« sagde Herskabet. »Men han er os tro og hengiven!«

Ved Nytaar kom, i et af Hovedstadens illustrerede Blade, et Billede af den gamle Gaard; man saae Flagstangen og HavreNeget for Himlens Fugle i den glade Juul, og det stod omtalt og fremhævet som en smuk Tanke, at en gammel Skik her var bragt i Hævd og Ære, saa betegnende just for den gamle Gaard.

»Alt hvad den *Larsen* gjør,« sagde Herskabet, »slaaer man paa Tromme for. Det er en lykkelig Mand! vi maae jo næsten være stolte af at vi have ham!«

176

Men de vare slet ikke stolte deraf! de følte at de vare Herskabet, de kunde sige *Larsen* op, men det gjorde de ikke, de vare gode Mennesker og af deres Slags er der saa mange gode Mennesker, og det er glædeligt for enhver *Larsen*.

Ja, det er Historien om »*Gartneren og Herskabet*«.

Nu kan Du tænke over den!

*

—